

بزرگداشت داریوش شایگان

مجله بخارا با همکاری مرکز دایره‌المعارف بزرگ اسلامی و نشر فرزنان روز به‌مناسبت هشتادوپنجمین سالگرد تولد زنده‌یاد داریوش شایگان ساعت ۱۷ امروز، پنجم بهمن‌ماه مراسمی را در مرکز دایره‌المعارف بزرگ اسلامی برگزار می‌کند. در این مراسم سخنرانان کاظم موسوی‌بجنوردی، فتح‌الله مجتبیایی، نیر طهوری، محمدمنصور هاشمی و علی دهباشی درباره آشنایی، سوابق مطالعاتی و آثاری که شایگان درباره فلسفه، ادیان و مذاهب هند و جریان‌های فرهنگی در گذشته تاریخی این کشور که به زبان فرانسه و فارسی نوشته است، سخنرانی خواهند کرد. مساله هند همواره در نگاه شایگان بررسی می‌شد و آخرین سخنرانی او درباره ماهاتما گاندی در جشن صدوپنجاه سالگی تولد او بود. این مراسم در نیواوران، کاشانک، مرکز دایره‌المعارف بزرگ اسلامی، نرسیده به آجودانیه، پلاک ۲۱۰ برپا می‌شود.

اثر جدید جواد میری

کتاب «تمایز میان امر سکولار و امر عرفی: بازخوانی تفکر شیعی-ایرانی در بستر پساانقلابی ایران» تألیف سیدجواد میری توسط انتشارات نقد فرهنگ به بازار نشر رسید. سیدجواد میری در این اثر تلاش کرده فهم متعارف بسیاری از منتقدان و روشنفکران و اهالی علوم‌انسانی ایرانی در باب «مفهوم سکولار» و تضاد آن با «امر عرفی» را به نقد بکشد.

نقد فراز و فرود عباسیان

نشست نقد و بررسی کتاب «فراز و فرود عباسیان» با حضور محمد احمدی منش مولف اثر، معصومعلی پنجه، زهیر صیامیان و سیدمحمدرحیم ربانی‌زاده، دوشنبه هفتم بهمن‌ماه از ساعت ۱۴ تا ۱۶ در سالن اندیشه پژوهشگاه علوم‌انسانی و مطالعات فرهنگی برگزار می‌شود.

خلأ اجتهاد در جهان عرب

محمدعلی میرزایی: «جهان عرب یک عمق و تاریخی دارد، یک میراث و اقتداری دارد که از لحاظ علمی و نظری باید اینها را شناخت. از بزرگ‌ترین چالش‌های جهان عرب امروز، ضعف جریان اجتهاد است. امروز در جهان عرب به دلایل تاریخی متعدد، جریان اجتهاد سرکوب شده و به‌جای آن یک روند ترجمه‌ای و وارداتی برای مسائل بنیادین اندیشه‌ای به وجود آمده است. مثلاً جابری در دستگاه متدلوی کاملاً وارداتی فکر می‌کند، محمد اركون دقیقاً در دستگاه متدلوزیک بیگانه و کاملاً غربی فکر می‌کند. اندیشه عربی اعتزال قدیم نیست، نواعزالی است. اعتزال قدیم بحث‌های کلامی جریان‌ها و مذاهب کلامی بود، اما نواعزالی بحث جریان‌های کلامی ندارد. نواعزالی به‌دنبال باز کردن راهی است برای عبور از تاریخ و دنیای عقب‌مانده تمدنی به سمت بازسازی تمدنی.»

بررسی آخرین دستاوردهای حوزه تمدن‌پژوهی در هفتمین نشست اساتید منتخب علوم انسانی-اسلامی

تبیین الگوی مواجهه با تمدن غربی

علوم اسلامی، در این نشست به ارائه مقاله خود با عنوان «امکان سنجی مهندسی تمدن نوین اسلامی از منظر مدل ارتباطی دین و علم مدرن در اندیشه علامه جوادی آملی» پرداخت و گفت: «دو متغیر اساسی در ارکان مهندسی تمدن اسلامی وجود دارد؛ یکی متغیر دین به‌عنوان اساس و پایگاه اسلامی کردن تمدن و دیگری متغیر علم که به‌عنوان ابزار جریان دین در حوزه مهندسی تمدن است.» حجت‌الاسلام خاکی بیان کرد: «مدل ارتباطی میان دین و علوم و به‌تبع مدل ارتباطی معرفت دینی و معرفت علمی تعیین می‌کند که ما نیازمند تاسیس یک تمدن جدید هستیم یا تمدن‌های بشری موجود و ابزارهای تمدنی آن می‌تواند اهداف و مطلوبیت‌های ما را محقق کند و نیازی به تاسیس تمدن جدید وجود ندارد.»

وی افزود: «الگو و مدل ارتباطی که میان دین در معنای حداکثری و علم جدید اخذ کرده، تولید علم دینی را امری ممکن و مطلوب تلقی کرده و در نتیجه از این رهگذر، تاسیس تمدن اسلامی ممکن و مطلوب است.»

رابطه میان ایام الله و نقش آن در مطالعات تمدنی

محمد‌هادی همایون، استاد دانشکده گروه فرهنگ و تمدن دانشگاه امام صادق(ع)، در این نشست علمی به موضوع «رابطه میان ایام الله و نقش آن در مطالعات تمدنی» پرداخت و گفت: «تبیین مفهوم ایام الله مشتمل بر سه حقیقت ظهور، رجعت و قیامت و برقراری رابطه ظاهر و باطن میان آنان می‌تواند مبنایی قویم را در تعریف و کارکرد تمدن ایجاد کند.»

استاد دانشکده گروه فرهنگ و تمدن دانشگاه امام صادق(ع) ابراز کرد: «ما باید تاریخ را بازخوانی کنیم. تمام اتفاقاتی که در دوره انبیا الهی رخ داده را بخوانیم و تمدن‌های متعارف را تبیین کنیم.»

وی واقعه عاشورا، غدیر، اربعین و... را یک پدیده تمدنی دانست و ادامه داد: «با تمدن گذشته و آینده فرازمین را با هم پیوند می‌زنیم و در مسیر قیامت به سمت ظهور و روشنائی می‌رویم.»

رابطه فقه نظام و علوم انسانی و نقش آن در تحقق تمدن نوین اسلامی

حجت‌الاسلام دکتر امین‌رضا عابدی‌نژاد، استاد سطح عالی حوزه در این همایش با ارائه مقاله خود با عنوان «رابطه فقه نظام و علوم انسانی و نقش آن در تحقق تمدن نوین اسلامی» گفت: «فقه نظام، رویکردی است فقهی که عهد‌دار کشف و استنباط احکام نظام‌واره جامعه اسلامی در ابعاد متنوع آن است.» وی گفت: «شرط تحقق و تکوین تمدن نوین اسلامی، نگاه و رویکرد ایجاد‌ی به علوم انسانی و توجه به نقش این علوم در تاسیس تمدن نوین اسلامی است. مقصود از رویکرد ایجاد‌ی در زمینه علوم انسانی آن است که این گونه علوم از بعد تجویزی خود و به‌عنوان علوم‌ی برای تغییرات مطلوب اجتماعی مورد توجه قرار گیرد.»

تصرف الگوی مواجهه اصیل جمهوری اسلامی با تمدن غربی

حجت‌الاسلام سیدمحمدحسین متولی امامی، مدیرمسئول موسسه مطالعات تمدن اسلام(متا) در این نشست علمی به ارائه مقاله خود با عنوان «تصرف الگوی مواجهه اصیل جمهوری اسلامی با تمدن غربی» اشاره کرد و گفت: «خروج از وضع موجود و حرکت به سوی تمدن نوین اسلامی، نیازمند تعیین موضع‌گیری در برابر تمدن موجود غربی است.»

حجت‌الاسلام محمدحسین متولی امامی، مدیرمسئول موسسه مطالعات تمدنی اسلام(متا) در هفتمین نشست اساتید منتخب علوم انسانی اسلامی با موضوع مطالعات نظری تمدن نوین اسلامی گفت: «بزرگ‌ترین مساله جهان اسلام، چگونگی مواجهه با تمدن غرب است و الگوی تصرف، تنها نسخه ممکن و واقعی در این مواجهه است.»

متولی امامی خاطر‌نشان کرد: «تمدن مبتنی بر تصرف، هیچ‌گاه مانند یک تمدن تاسیسی ناب و خالص نخواهد بود و تاسیس تمدن اسلامی تراز اسلام و فارغ از همه فرهنگ‌ها، تنها در عصر ظهور امام عصر(عجل‌الله‌تعالی‌فرجه) ممکن خواهد بود.»

حجت‌الاسلام ابوذکر طاهری، عضو هیات علمی موسسه آموزشی-پژوهشی امام خمینی(ره)، در این نشست به ارائه مقاله خود با عنوان «تحلیل حرکت تاریخی ملت ایران به سوی تمدن‌سازی مبتنی بر روند‌شناسی تاریخی» پرداخت و گفت: «در تاریخ ایران اسلامی دوروند عام(حقیانیت‌شیع و روند پیشروی آن در تاریخ) و خاص(حرکت تکاملی ایران اسلامی در جهت دستیابی به تمدن نوین اسلامی) یا یکدیگر تلفیق شده و ایران را به وضعیت کنونی رسانده است.»

وی اظهار داشت: «در تاریخ هر ملتی شناسایی روندها راهگشای بررسی و ترسیم آینده آن ملت خواهد بود و به‌اندازه‌ی روندها و آینده‌پژوهان حرکت تاریخی ملت ایران آن را در مسیر تکامل تاریخی قرار داده که به تمدنی نوین منتهی می‌شود. ملت ایران با انطباق روند خاص تاریخ ایران اسلامی با روند عام تاریخ بشریت به یک رشد تاریخی دست یافته که تا انقلاب اسلامی امتداد یافت. انقلاب اسلامی نیز با تداوم و ایجاد خود‌گامی نسبت به این «روند» تاریخی می‌تواند به آینده «مختل» خودش یعنی «تمدن نوین اسلامی» دست یابد.»

امکان سنجی مهندسی تمدن نوین اسلامی

از منظر مدل ارتباطی دین و علم مدرن

حجت‌الاسلام محمدرضا خاکی قراملکی، عضو هیات علمی فرهنگستان

آن‌همه‌ویژه از حیث تاثیر بر تحقق و بسط تمدنی پرداخت و عنوان کرد: «آیات و روایاتی که به امر ازدواج تأکید دارند، به‌طور کلی ازدواج تمدنی و استحباب آن را تجویز می‌کند.» به گفته این پژوهشگر، ایجاد الگوی پایدار ارتباطات که به نوبه خود قدرت‌آور است، ایجاد وحدت در امت اسلامی که موجب کاهش اختلافات می‌شود، تشدید دیپلماسی عمومی که به نوبه خود در تقویت دیپلماسی رسمی موثر است و... بخشی از استدلال‌های توجیه‌گر ازدواج تمدنی در عصر جدید است.

امکان تحقق تمدن در وضعیت غیبت

حجت‌الاسلام حبیب‌الله بابایی، عضو هیات علمی پژوهشگاه علوم و فرهنگ اسلامی در این نشست علمی به ارائه مقاله خود با عنوان «امکان تمدن در وضعیت استضعاف از منظر قرآن» پرداخت و با طرح این پرسش که آیا در وضعیت غیبت و در وضعیت استمرار استضعاف، امکانی برای حرکت تمدنی در جامعه وجود دارد یا نه و آیا اساساً می‌توان تمدن مستضعفان داشت و مستضعفان در عین استضعاف می‌توانند حرکت تمدنی یا احیای تمدن را داشته باشند، گفت: «تمدن اقتضای نوعی از اقتدارگرایی دارد که در وضعیت استضعاف اجتماعی این اقتدار نشدنی و ناممکن است.»

وی گفت: «مومنان و مستضعفان با استقامت در برابر جریان استکبار، کسب اقتدار و کسب ایمان و عمل صالح می‌کنند و در کسب ایمان و اقتدار، می‌توانند به سمت تمدن حرکت کنند. این به آن معناست که اگر مستضعفان بتوانند در برابر عملیات روانی استضعاف مقاومت کرده و اجازه ندهند که استضعاف منجر به ضعف آنها بشود، آنها می‌توانند دست به ساخت تمدن نوین بزنند ولو آنکه همچنان مستضعف باقی بمانند.»

مناسبات ساختاری مردم‌سالاری دینی و نظام‌سازی تمدنی

حجت‌الاسلام مهدی امیدی، عضو هیات علمی موسسه آموزشی پژوهشی امام خمینی(ره)، در این نشست به ارائه مقاله خود با عنوان «تحلیل مناسبات ساختاری مردم‌سالاری دینی و نظام‌سازی تمدنی براساس نظریه وحدت در عین کثرت» پرداخت و گفت: «استاد بالادستی نظام جمهوری اسلامی از جمله قانون اساسی و سند چشم‌انداز ۲۰ ساله، ساختار نظام مردم‌سالاری دینی را به گونه‌ای ترسیم کرده است که علاوه بر اینکه معطوف به «وحدت امت» و شکل‌گیری «اتحادیه امت اسلامی» است، ناظر به نیازمندی‌های متکثر ملی و مسائل سرزمینی است. جمهوری اسلامی در صحنه عمل نیز به این دو رویکرد ملتزم بوده است و از این رو با وجود برخی کاستی‌ها، از انعطاف ساختاری لازم برای ایجاد تمدن نوین اسلامی برخوردار است.»

وی با بیان اینکه مردم‌سالاری دینی ساختاری مناسب برای تبلور کثرت در عین وحدت است، گفت: «جایگاه تمدنی آن مقتضی ترسیم اعطای فرصت مناسب برای ظهور و بروز کثرات زبانی، قومی، مذهبی، نژادی، فرهنگی، اقتصادی و سیاسی بر مدار مشترکات وحدت‌بخش و متفاهم‌علیه است. اکنون این پرسش مطرح است که آیا تجربه مردم‌سالاری دینی در جمهوری اسلامی ایران، زمینه‌ساز تسهیل و تسریع حرکت تمدنی جمهوری اسلامی بوده است؟» وی اظهار داشت: «قانون اساسی که ساختار و محتوای نظام مردم‌سالاری اسلامی را تبلور بخشید، با پیوند برقرار کردن میان منافع ملی و مصالح امت اسلامی، بسترهای لازم را برای شکل‌گیری تمدن نوین اسلامی بر پایه امت واحده اسلامی فراهم ساخته است.»

انسانی و زندگی تبدیل به همزیستی می‌شود که لازمه این تبدیل تحلیل و شناخت تمدنی و راه‌حل جویی بر مبنای رویکرد تمدنی است.» بهمنی تصریح کرد: «اتخاذ رویکرد تمدنی، رهیافت اصلی انضمامی شدن مطالعات تمدنی است، اما تبیین رویکرد تمدنی از تحلیل مضامین و مفاهیم «تمدن به‌مثابه موضوع» شروع می‌شود.»

وی تأکید کرد: «جریان دغدغه‌مند در حوزه مطالعات علوم انسانی-اسلامی نمی‌تواند مستغنی از اتخاذ رویکرد تمدنی باشد. برای این منظور باید به الزامات اتخاذ رویکرد تمدنی برای غنابخشی به جریان علوم انسانی-اسلامی دست یافت.»

تلازم تمدن‌سازی با تاب‌آوری اجتماعی

تقی پارسامهر، عضو هیات علمی دانشگاه بین‌المللی امام‌خمینی(ره) در این نشست علمی به تبیین مقاله خود با عنوان «گذار به تمدن نوین اسلامی از طریق تاب‌آوری جامعه ایرانی در مقابل عدم قطعیت‌های آینده» پرداخت. پارسامهر گفت: «توفیق در امر پی‌ریزی جامعه و تمدن اسلامی در برقراری نسبت مطلوب تمدن با پایداری جامعه در افق بلندمدت است، زیرا تمدن امری بلندمدت است.» این عضو هیات علمی دانشگاه بین‌المللی امام‌خمینی(ره) معتقد است: «تاب‌آوری‌سازی، رویکردی انضمامی با توجه به واقعیت شرایط جامعه ایرانی برای ریل‌گذاری جامعه اسلامی-ایرانی به سوی ایجاد جامعه پایدار و تاب‌آوری واسطه‌ای برای گذار به جامعه پایدار است و جامعه پایدار، زمینه‌ساز آینده تمدنی است.» وی به ارتباط تاب‌آوری و تمدن اشاره کرد و گفت: «تاب‌آوری موجب ثبات و پایداری جامعه می‌شود و تمدن وقتی ظهور می‌کند که جامعه تاب‌آوری داشته باشد. ریل سیاستگذاری ما در حال حاضر ریل کوتاه‌مدت است و ما نیازمند تحول سیاستگذاری کوتاه‌مدت به بلندمدت هستیم.»

تمدن نوین اسلامی باید از گذرگاه عامه مردم عبور کند

حجت‌الاسلام محسن الویری، استاد دانشگاه باقرالعلوم(ع) در این نشست علمی با اشاره به نقش اندیشه توده مردم در پیدایش تمدن‌ها عنوان کرد: «یکی از وجوه تمایز تمدن‌ها، بنیان اندیشه‌ای آنهاست و مراد از بنیان اندیشه تمدن، انطباق و پیوند آن بین اجزای یک جامعه تمدن، جهت‌گیری‌های یک تمدن، نقش آفرینی‌ها و سهم آنها در حیات بشریت است.» وی با تأکید بر اینکه ضروری است نظام فکری تمدن‌ساز در همه اضلاع جامعه رخنه کند و جامعه نیز از آن پیروی کند، اظهار کرد: «پیامدهای عدم عبور نظام اندیشه‌ای تمدن‌ساز از گذرگاه مردم و کم‌توجهی به آن می‌تواند دشواری‌هایی در مسیر حرکت تمدنی یک جامعه پدید آورد.» الویری با بیان اینکه اندیشه اسلامی در آستانه ایجاد یک تمدن نوین، ناگزیر از عبور میان توده‌های مردم است، ابراز کرد: «خلقیات و روحیات مردم اگر به حال خود رها شود می‌تواند این اندیشه حیات‌بخش را به انحراف و انحطاط بکشد.»

ازدواج تمدنی

حجت‌الاسلام احمد رهدار، عضو هیات علمی دانشگاه باقرالعلوم(ع) قم در این نشست علمی به تبیین ایده خود با عنوان «ازدواج تمدنی: دلایل، رویکردها، بایسته‌ها و نتایج» پرداخت و عنوان کرد: «ما برای تحقق تمدن نوین اسلامی می‌توانیم به ازدواج‌هایی فراتر از مرزهای جغرافیایی ملت و دولت بیندیشیم.» حجت‌الاسلام رهدار ادامه داد: «در دوره معاصر، به‌دلیل رشد تکنولوژی‌های ارتباطی برخلاف دوره‌های طولانی از تاریخ بشر، بیشتر امکان ازدواج با همسرانی غریبه و دور دست فراهم آمده است.» وی به بررسی ادله نقلی، عقلی و تجربی این نوع ازدواج و نتایج پیامدهای

هفتمین نشست اساتید منتخب علوم انسانی-اسلامی با موضوع «مطالعات نظری تمدن نوین اسلامی»، پنجشنبه سوم بهمن‌ماه ۱۳۹۸ در بنیاد پژوهش‌های اسلامی آستان قدس رضوی برگزار شد.

پژوهشگران و اساتید منتخب علوم انسانی-اسلامی در هفتمین همایشی که به همت مرکز پژوهش‌های علوم انسانی-اسلامی صدرا و با همکاری دانشگاه علوم و معارف قرآن کریم و دانشگاه جامع امام‌حسین(ع) برگزار شد، ایده‌ها و طرح‌های خود را در حوزه تمدن‌پژوهی ارائه کردند.

حجت‌الاسلام دکتر رضا غلامی، رئیس شورای سیاستگذاری مجمع عالی علوم انسانی-اسلامی در ابتدای این نشست که در اولین سالگرد دیدار جمعی از تمدن‌پژوهان با رهبر معظم انقلاب اسلامی برگزار شد، گفت: «خوشبختانه طی چهار، پنج سال اخیر شاهد شکل‌گیری پژوهش‌های علمی متنوع و متکثری در عرصه تمدن نوین اسلامی هستیم.»

رضا غلامی با بیان اینکه روند اندیشه‌ورزی و تولید ادبیات علمی در زمینه تمدن نوین اسلامی سرعت پیدا کرده است، گفت: «می‌توان امید داشت این عرصه مطالعاتی در آینده نزدیک به یکی از پررونق‌ترین عرصه‌های مطالعاتی در علوم انسانی تبدیل شود.»

رئیس شورای سیاستگذاری مجمع عالی علوم انسانی-اسلامی با تأکید بر اینکه باید زمینه بروز و ظهور اندیشه‌های متنوع در این عرصه فراهم شود، گفت: «باید مراقب بود مطالعات تمدن نوین اسلامی به یک حرکت تبلیغی، شعاری و بی‌مایه تبدیل نشود.» وی همچنین بر شکل‌گیری مطالعات میان‌رشته‌ای و پژوهش‌های تطبیقی در باب تمدن نوین اسلامی تأکید کرد و گفت: «این پژوهش‌ها باید تحولات جهانی به‌ویژه تحولات عظیمی را که در زمینه فناوری‌های ارتباطی و فضای مجازی رخ داده است، مورد توجه قرار دهد.»

حجت‌الاسلام غلامی همچنین ورود مباحث تمدنی به علوم گوناگون اعم از علوم پایه، علوم فنی و مهندسی و علوم پزشکی را خواستار شد و بر گفت‌وگو و تضارب‌افکار با متفکران دنیای اسلام در این عرصه تأکید کرد.

با ۲۴ میراث علمی اسلامی-ایرانی و تمدن شیعی-ایرانی می‌توانیم با تمدن غرب تعامل کنیم

موسی نجفی، استاد تمام علوم سیاسی پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی در این همایش به تبیین مقاله خود با عنوان «تأملاتی پیرامون فلسفه تمدن نوین اسلامی؛ (مفهوم‌شناسی، پیامدها و لوازم، منزلت تاریخی، مبانی نظری و نسبت‌سنجی)» پرداخت. وی گفت: «ما در دوره مهم قرون اولیه اسلامی و عصر صفویان، به نمونه عالی از تمدن دست یافتیم. از این رو با این دو میراث تمدن اسلامی-ایرانی» و «تمدن شیعی-ایرانی» می‌توانیم به‌تعمیل با تمدن غرب بپردازیم.» موسی نجفی اظهار داشت: «نکته مهم در استفاده از این میراث و این تعامل، استفاده از مفهوم فلسفی «تکامل» و نظریه «همبستگی» است و آن عاملی که باعث این ترکیب عالی و برتر می‌شود، ظرفیت تمدن‌ساز و منحصر به فرد انقلاب اسلامی است.» وی با بیان اینکه انقلاب اسلامی با نظریه گسستگی با تکامل روبه‌رو شد، افزود: «مشروطه‌خواهان نتوانستند بین اسلام و غرب نظریه‌ای ایجاد کنند و در آن زمان بیداری اسلامی در وضعیت سیاسی قرار داشت و ما امروز در مرحله چهارم بیداری اسلامی قرار داریم.»

نهاد علم تمدن‌ساز

حجت‌الاسلام مصطفی جلالی، عضو هیات علمی فرهنگستان علوم اسلامی قم در این نشست علمی با ارائه پژوهش خود با موضوع «نهاد علم تمدن‌ساز و الزامات آن» و با اشاره به اینکه تمدن اعم از حوزه تمایلات فکر و اندیشه رفتارهای تمدنی است، گفت: «علم تمدن‌ساز علمی است که مبتنی بر ایدئولوژی اسلامی و جهان‌شمول باشد و عقلانیت منسجم را در جامعه جهانی ایجاد کند و به‌دنبال تغییر مفاهیم، تعاریف حاکم و معادلات تغییر پدیده‌ها در ادبیات جهانی است.» عضو هیات علمی فرهنگستان علوم گفت: «لازمه نظریه‌پردازی در ابعاد مختلف تمدن نوین اسلامی، اعتقاد به توانایی تصرف در محیط پیرامونی است، چراکه بدون ایجاد قدرت تصرف در محیط پیرامونی، امکان تاسیس و اشاعه مدنیت اسلامی فراهم نخواهد شد. منظور از قدرت تصرف ارائه نظریه در قالب معادله و مدلی است که توانایی پیش‌بینی و کنترل محیط پیرامونی را برای تحول یافتن به این مدنیت فراهم کند.»

وی لازمه نهاد علم تمدن‌ساز را تحول جدی در «فرهنگ، فلسفه و زیرساخت» علم و نهاد علم کشور دانست و گفت: «حوزه» دانشگاه و نهاد آموزش و پرورش کشور کاملاً به هم وابسته و تکامل‌هریک وابسته به تکامل سایر حوزه‌هاست و ضروری است در حوزه عقلانیت علمی به‌دنبال پیوند این سه حوزه باشیم.»

الزامات اتخاذ رویکرد تمدنی

محمدرضا بهمنی، عضو هیات علمی پژوهشگاه علوم و فرهنگ اسلامی در این نشست علمی با موضوع «الزامات رویکرد تمدنی برای کاربست در حوزه مطالعات علوم انسانی-اسلامی» به ایراد سخنرانی پرداخت و گفت: «اگر سه حوزه انسان، زندگی و دین را در حوزه علوم انسانی-اسلامی بررسی کنیم، رویکرد تمدنی در این سه مولفه تغییر ایجاد می‌کند. در این تبدیل، انسان تبدیل به گروه‌های